

Rešerše z literatury

Sběr dat v kvalitativním výzkumu a jejich záznam

GEN104

Metodologie výzkumu genderové problematiky

Marie Hájková 383296 – Genderová studia, Francouzský jazyk a literatura

Vyučující: Mgr. Petr Fučík

Jak se dělá kvalitativní výzkum:

„Cílem konstrukce vzorku v kvalitativním výzkumu je reprezentovat populaci problému, populaci jeho relevantních dimenzí.“ (Disman 2008: 304)

Zúčastněné pozorování:

Při zúčastněném pozorování se jednak výzkumník snaží skrýt, ale také se účastnit života skupiny. Cílem je porozumět problémům lidí. Může být aplikováno i v kvantitativním výzkumu. „Zúčastněné pozorování je styl výzkumu, ve kterém výzkumník participuje na každodenním životě lidí, které studuje.“ (Disman 2008: 305)

Úplný pozorovatel, pozorovatel jako participant, participant jako pozorovatel a úplný participant, těmito kategoriemi se určuje, jak dalece se výzkumník ztotožnil s danou skupinou.

Úplný pozorovatel:

V této situaci je členům skupiny totožnost pozorovatele známa. Problém může někdy spočívat v tom, že přítomnost pozorovatele ovlivní chování členů skupiny.

Pozorovatel jako participant:

Pozorovatel nepředstírá, že je opravdovým účastníkem, ale je v sociální interakci se členy skupiny.

Participant jako pozorovatel:

Výzkumník se plně účastní života skupiny, ale přitom netají, že dělá výzkum. Výzkumník se musí snažit maximálně ztotožnit se skupinou, aby jí mohl porozumět, zároveň však nesmí ztratit svou objektivitu vědeckého pozorovatele.

Úplný participant:

Výzkumník se stane členem skupiny a jeho totožnost není známa nikomu. V této situaci je velké riziko ztráty objektivity. Začlenit se do některých skupin však může být velmi obtížné nebo naprosto nemožné. Tento typ výzkumu je velmi problematický a může být považován za neetický.

„Zúčastněné pozorování“ se neomezuje jen na pozorování, ale patří sem všechny způsoby sběru kvalitativních informací v kontextu participace. Patří sem hlavně pozorování, interview se zkoumanými osobami, interview s informátory, analýza osobních dokumentů a i sama participace, sebereflexe výzkumníka, jak tuto participaci prožívat.

Nestandardizovaný interview:

„Nestandardizovaný interview je interakce mezi tazatelem a respondentem, pro kterou

má tazatel jen velice obecný plán. Tento plán nezahrnuje výčet otázek, jejich znění ani jejich pořadí.“ (Babbie in Disman 2008: 308) Každá odpověď na otázku vytváří další otázku, sám respondent je tedy spoluautorem otázek a i samotného výzkumu.

Osobní dokumenty:

„Osobní dokument je respondentova osobní popisná výpověď o vlastním životě nebo části tohoto života, nebo jednotlivcova úvaha o určité události nebo problému. Konkrétněji řečeno, jde o takové materiály jako autobiografie, deníky, dopisy a dlouhé nestandardizované rozhovory zapsané doslovně.“ (Bogdan a Taylor in Disman 2008: 309)

Dokumenty použitelné v kvalitativním výzkumu však mohou zahrnovat téměř všechny dokumenty používané v kvantitativním výzkumu. Vhodné mohou být například fotografie, nápisy na stěnách šaten záchodků, anekdoty, kreslené vtipy, filmy atd. Důležité však je k dokumentům připojit výpověď respondenta, který dal vzniknout příslušnému dokumentu.

Mentální mapy:

Mentální mapa je neverbální výpověď zkoumané osoby. Používají ji například sociální geografové, s její pomocí mohou vyjádřit, jak lidé vnímají své geografické okolí. Nedílnou součástí je samozřejmě respondentova interpretace mapy.

Záznam dat v kvalitativním výzkumu:

Zaznamenávání v kvalitativním výzkumu je mnohem obtížnější než v kvantitativním, ve kterém je záznam zjednodušen vysokou standardizací a mnohdy se omezuje pouze na výběr z předem připravených kategorií.

„Field notes“ neboli terénní poznámky:

„Polní poznámky jsou v podstatě chronologický záznam toho, co se děje v zkoumaném prostředí, co se děje s tímto prostředím, i toho, co se děje v pozorovateli.“ (Loffland a Loffland in Disman 2008: 312) Často se proces vytváření a interpretace poznámek mohou shodovat. „Terénní poznámky jsou dialog sama se sebou.“ (Dismanová in Disman 2008: 312) Je velice důležité zaznamenávat jak pocity, tak popis prostředí a událostí.

Vytváření polních poznámek:

Záznam rozhovoru nebo pozorování by měl být co nejpřesnější, nejlépe doslovný. Pokud zápis neprovádíme souběžně s rozhovorem nebo pozorováním, měli bychom jej

rekonstruovat co nejdříve.

Velmi užitečnou pomůckou je magnetofon, ten však nezaznamená pozorované neverbální chování, to musí být zaznamenáváno zvláště. Při záznamu je třeba se vyvarovat generalizujícím a abstraktním termínům. Analytické poznámky a předběžné interpretace by měly být zaznamenány co nejdříve a všechny, přestože budou ještě několikrát přeformulovány.

Organizace polních poznámek:

Obsah polních poznámek má mnoho úrovní, měly by se rozlišovat tři typy dokumentace: organizační dokumentace, což je souhrn záznamů o lidech, místech, organizacích atd., které při výzkumu denně používáme, analytická dokumentace představuje záznam procesu analýzy dat a jejich interpretace a nakonec terénní dokumentace, kompletní soubor všech původních poznámek a jiných dokumentů, organizovaný zpravidla v chronologickém pořadí.

Organizace dat:

„I v kvalitativním výzkumu máme etapu silně formalizované redukce dat. Na rozdíl od kvantitativního výzkumu redukce dat do kategorií není prováděna na základě apriorně formulovaných hypotéz. Východiskem pro vytváření kategorií jsou data a interpretace těchto dat.“

Zdroj: Disman, M. 2008. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.